

Aleksander Radwański
Stowarzyszenie EBIB

Sprawozdanie z warsztatów „Cyfryzacja w instytucjach kultury i jednostkach samorządu terytorialnego”, Wrocław 26-27 kwietnia 2012 r.

Słowa kluczowe: digitalizacja zasobów kultury, ekonomia społeczna, technologie digitalizacji,

Warsztaty zorganizowane przez Wrocławski Zakład Aktywności Zawodowej (WZAZ) i redakcję serwisu Digitalizacja.pl odbyły się w salach ośrodka WZAZ.

Pierwszy dzień poświęcony został zagadnieniom teoretycznym i skupiał się tematycznie na możliwości współpracy synergicznej przy digitalizacji dokumentów urzędowych oraz zbiorów archiwalnych, bibliotecznych i muzealnych w kontekście ekonomii społecznej.

Wystąpienie autorstwa Ewy Wójcik (WZAZ), Janusza Szopki (Wrocławski Sejmik Osób Niepełnosprawnych — WSON) i Tomasza Kaloty (Digitalizacja.pl) nt. „Cyfryzacji w instytucjach kultury i jednostkach samorządu terytorialnego w kontekście ekonomii społecznej” stanowiło rodzaj wprowadzenia w główną tematykę warsztatów — dowiedzieliśmy się, jakie aspekty digitalizacji mogą stać się przedmiotem współpracy pomiędzy instytucją digitalizującą a podmiotami ekonomii społecznej. Przy okazji dowiedzieliśmy się nieco o samej ekonomii społecznej i działalności ośrodka WZAZ. Jednym z działań jest aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych, co przekłada się na społeczny zysk w postaci zwiększenia ich samodzielności i umożliwienia wejścia na rynek pracy. Udanym przykładem współpracy jest wytworzenie w pracowni WZAZ kilkudziesięciu publikacji dla Biblioteki Cyfrowej Uniwersytetu Wrocławskiego.

Drugie wystąpienie „Od bitów do więzi społecznych — digitalizacja jako regionalna płaszczyzna kooperacji i budowy kapitału społecznego na przykładzie Śląskiej Biblioteki Cyfrowej” przedstawił Remigiusz Lis (Biblioteka Śląska, Śląska Biblioteka Cyfrowa, Digitalizacja.pl). Wychodząc od ogólnych rozważań na temat digitalizacji, prelegent przeszedł do jej społecznego aspektu, a następnie do omówienia niewątpliwie interesującego projektu Społecznej Pracowni Digitalizacji. W ciągu pięciu lat działalności przez pracownię przewinęło się 75 osób, które wykonały ponad 620 tys. skanów. Doświadczenia pracowni mogą być powielane, jak też rozszerzane w ramach współpracy z różnymi podmiotami.

„Zalecenia dotyczące planowania i realizacji projektów digitalizacyjnych w muzealnictwie” przedstawiła Anna Kuśmidrowicz-Król (Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów — NIMOZ). Zalecenia powstały w ramach raportu z prac zespołu ekspertów, przygotowującego wytyczne dla digitalizacji muzealiów w ramach WPR Kultura+. Systematyczne ujęcie tak szerokiego zakresu musiało z konieczności ograniczać się do nakreślenia ogólnych ram, których wypełnienie szczegółami będzie wymagało jeszcze bardzo wiele pracy. Trzeba pamiętać, że w muzealnictwie mamy

do czynienia zarówno z obiektami dwu-, jak i trójwymiarowymi o bardzo zróżnicowanych cechach i gabarytach. Ich digitalizacja wymaga często indywidualnego podejścia zarówno od strony sprzętu, jak i sposobu udostępniania cyfrowego odwzorowania.

Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe (PCSS) reprezentował Tomasz Parkoła, który przedstawił temat: „Masowa digitalizacja, udostępnianie oraz długoterminowe przechowywanie zasobów na przykładzie systemów dLab, dLibra, dMuseion oraz dArceo”. PCSS znane jest dobrze w środowisku bibliotek cyfrowych jako producent systemu dLibra i koordynator Federacji Bibliotek Cyfrowych. Sukces systemu dLibra skłonił zespół PCSS do zaproponowania analogicznego produktu muzeom, pod nazwą dMuseion, co również jest już dość dobrze znanym faktem. Nowościami w ofercie PCSS są dwa systemy, które mogą okazać się bardzo atrakcyjne dla bibliotek prowadzących digitalizację na dużą skalę. Pierwszy z nich to dArceo, rozwijany od 2011 r., dedykowany przechowywaniu danych źródłowych (tekstowych, graficznych i audiowizualnych). Problem zarządzania tymi danymi w niewielu miejscach został rozwiązany. Z kolei dLab to oprogramowanie usprawniające prace związane z digitalizacją, zarządzające przepływem prac digitalizacyjnych oraz ich monitorowaniem. Oba produkty można zalecić zarówno bibliotekom planującym wykonanie większych projektów, jak też tym, które uruchomiły już własne pracownie digitalizacji.

„Możliwe obszary współpracy pomiędzy firmami i Jednostkami Ekonomii Społecznej (JES). Prezentacja ZAZ jako partnera w realizacji procesów digitalizacji” autorstwa Ewy Wójcik (WZAZ) oraz Małgorzaty Gorący i Janusza Szopki (WSON) przedstawiły dwie prelegentki. Wystąpienie rozpoczęła charakterystyka JES i zakresu ich działalności – catering, ogrodnictwo, poligrafia, reklama internetowa, digitalizacja. Omówiono ograniczenia wynikające z warunków pracy chronionej. Dalsza część wystąpienia poświęcona była omówieniu metody aktywizacji zawodowej poprzez wsparcie wyszkolonych trenerów.

Podsumowując pierwszy dzień należy powiedzieć, że niewątpliwie istnieje pole dla udanej współpracy pomiędzy ośrodkami ZAZ a podmiotami digitalizującymi zbiory. Czy jest to współpraca synergiczna — nie jesteśmy przekonani. Biblioteki mogą podobnie współpracować z innymi wykonawcami, zaś ośrodki ZAZ mogą budować ofertę w innych dziedzinach, skierowaną do innych podmiotów. Wyraźny efekt synergii raczej tu nie występuje. Ciekawy jest natomiast kierunek nadania procesowi digitalizacji wymiaru społecznego, co może budować dodatkowy kapitał, możliwy do wykorzystania w przyszłości. Jednak zarówno jego charakter, jak wpływ wielu innych czynników nie pozwala na jednoznaczne stwierdzenie, że będzie to miało wyraźne efekty ekonomiczne lub merytoryczne.

Drugi dzień, pod hasłem „Prezentacja technologii oraz rozwiązań organizacyjnych i logistycznych przy realizacji projektów digitalizacji zbiorów” poświęcono zagadnieniom praktycznym.

Adam Dudczak — drugi z reprezentantów PCSS biorących udział w warsztatach, przedstawił „Wsparcie rozwoju umiejętności w zakresie digitalizacji w małych instytucjach poprzez wykorzystanie otwartych zasobów edukacyjnych. Prezentacja oferty

edukacyjnej bezpłatnego kursu *Cyfrowe repozytoria dla małych instytucji kultury*". Omówił początki rozwoju kursu i projekt ACCESS IT, wykorzystanie kursu poza granicami Polski, jego szczegółową zawartość i plany na najbliższą przyszłość. Polska wersja kursu została udostępniona na portalu Federacji Bibliotek Cyfrowych i zawiera bardzo rozbudowany przewodnik (28 modułów) dotyczący procesu przygotowania, opracowania i publikowania obiektów cyfrowych, w przeważającej części za pomocą darmowego oprogramowania. Szczególne zainteresowanie wzbudził pendrive zawierający przenośne laboratorium digitalizacyjne — specjalnie przygotowaną wersję systemu Ubuntu z zainstalowanymi narzędziami graficznymi i przykładami bibliotek cyfrowych.

Temat „Omówienie procesu skanowania, prezentacja skanerów” przedstawił Grzegorz Dzięcioł z firmy DDP. Firma, obecna na rynku od 2003 r., posiada w ofercie produkty takich marek jak: Bookeye, WideTEK, Cruse, ScanRobot, Scamax czy SunRise. Prelegent przedstawił szczegółowo skanery dziełowe — najpopularniejsze w zastosowaniach bibliotecznych, jak też skanery płaskie i szerokoformatowe oraz skanery mikrofilmowe. Dobór sprzętu i oprogramowania do konkretnych potrzeb stanowi część oferty DDP.

Marcin Szala (Digitalizacja.pl) zaproponował nieco inne ujęcie wiodącego tematu w wystąpieniu „Digitalizacja jako metoda zabezpieczania zbiorów — zasady przetwarzania obrazów cyfrowych”. Wyróżnił następujące motywy digitalizacji: ochrona przed nadmiernym użytkowaniem oryginału, rejestracja stanu zachowania obiektu, rejestracja w obliczu nieuchronnej destrukcji obiektu. Omówił szczegółowo typowanie obiektów do digitalizacji i dobór odpowiednich technologii pod kątem zachowania pożądanych cech odwzorowania, następnie scharakteryzował sam proces odwzorowania i przetwarzania pod kątem bezpieczeństwa zbiorów. Uczestnicy warsztatów mogli usłyszeć wiele praktycznych wskazówek i odnotować szereg szczegółowych kwestii technicznych, które mogą umykać w toku masowej digitalizacji.

Dynamiczne wystąpienie zaprezentował Bartłomiej Siedlarz (Biblioteka Jagiellońska, Digitalizacja.pl) — „Wykorzystanie bezpłatnego oprogramowania w procesie digitalizacji”. Obrazowo wyjaśnił specyfikę wolnego oprogramowania, sprzyjającego rozwojowi kompetencji pracowników biblioteki oraz scharakteryzował w tym kontekście rozwiązania komercyjne. Przykłady oprogramowania wdrożonego w Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej obejmowały Librę i Dokument Express (oprogramowanie komercyjne), XnView (bezpłatne dla użytkowników niekomercyjnych), FreeCommander, Unreal Commander (oprogramowanie bezpłatne), Scan Taylor, ImageMagick, DjvuLibre, GIMP (wolne oprogramowanie). Wystąpienie wywołało dyskusję na temat możliwości stosowania wolnego oprogramowania i wspierania jego rozwoju.

Bardzo ważny temat „Definicja i znaczenie metadanych dla użyteczności dokumentów cyfrowych” przedstawiła Edyta Kotyńska (eTEKA). Wychodząc od definicji dokumentu cyfrowego i metadanych, prelegentka omówiła źródła metadanych, ich rodzaje (opisowe, administracyjne, strukturalne), przykłady, zasady tworzenia dobrych metadanych i ich cechy oraz użyteczność. Dobre metadane ułatwiają wyszukiwanie obiektów w Internecie, ułatwiają mapowanie danych oraz długoterminowe zarządzanie, a także długoterminową archiwizację, mają wielokrotne zastosowanie i wiążą opisy obiektów z innymi projektami. Obniżają też koszty udziału w kolejnych projektach.

Ostatnie wystąpienie — „Właściwości prezentowanych w Internecie obiektów cyfrowych” Grzegorza Bednarka (firma GB Soft) było praktycznie w całości poświęcone właściwościom formatu DjVu oraz zakresowi jego stosowania. Prelegent zademonstrował wiele ciekawych przykładów przekształceń poprawiających wygląd i czytelność skanowanych dokumentów, włącznie z cyfrową rekonstrukcją obiektów częściowo zniszczonych. O zainteresowaniu tematem najlepiej świadczy fakt, że przedłużenie prezentacji nie wzbudziło protestów pomimo oczekującego obiadu.

Organizatorom udało się przeprowadzić, w niewielkich salach wrocławskiego ośrodka ZAZ, obrady sprawnie, bez widocznych problemów. Atmosfera sprzyjała uważnemu wysłuchaniu wszystkich wystąpień, nie zawiódł też żaden laptop ani rzutnik.

Podsumowując merytorycznie dwa dni warsztatów trzeba podkreślić, że osoby, które chciały dowiedzieć się czegoś o digitalizacji po raz pierwszy, miały sposobność usłyszeć to z pierwszej ręki. Niemal wszyscy prelegenci legitymują się wieloletnim doświadczeniem, zdobytym przy realizacji realnych projektów. Osoby już zaawansowane w temacie usłyszały z pewnością kilka nowych rzeczy. Interesujący był jeden z głównych wątków przewodnich — aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych dzięki udziałowi w projektach digitalizacyjnych. Pierwsze doświadczenia zachęcają do rozszerzania współpracy. Warsztaty, to wreszcie okazja do wielu ciekawych rozmów kularowych, szczególnie przy kolacji sponsorowanej przez prezentujące się firmy.

Przydatne adresy w sieci:

Organizatorzy:

- Wrocławski Zakład Aktywności Zawodowej — <http://www.zaz.wroclaw.pl/>
- Redakcja serwisu Digitalizacja.pl — <http://www.digitalizacja.pl/>

Inne adresy:

- Społeczna Pracownia Digitalizacji — <http://www.sbc.org.pl/dlibra/text?id=spd>
- Aktywność NIMOZ w zakresie digitalizacji — <http://www.nimoz.pl/pl/dzialalnosc/digitalizacja>
- Strona projektu dMuseion — <http://dmuseion.psnc.pl/>
- Strona projektu Libra — <http://dlibra.psnc.pl/>
- Kurs „Repozytoria cyfrowe dla małych instytucji kultury” — <http://fbc.pionier.net.pl/elearning/pl>
- ePoradnik redaktora zasobów cyfrowych — <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/publication/14396>
- eTEKA.com.pl — <http://eteka.com.pl/>
- DDP Sp. z o.o. — <http://www.ddp.pl/>
- GB Soft — <http://www.djvu.pl/>

Radwański, A. Sprawozdanie z warsztatów „Cyfryzacja w instytucjach kultury i jednostkach samorządu terytorialnego”, Wrocław 26-27 kwietnia 2012 r. W: *Biuletyn EBIB* [online] 2012, nr 4 (131), *Biblioteki w literaturze i filmie* [Dostęp: 21.05.2012] Dostępny w World Wide Web: http://www.nowyebib.info/images/stories/numery/131/131_radwanski.pdf. ISSN 1507-7187.